

INGLIZ TILI DARSLARIDA TIL ALMASHTIRISH: IJOBİY VA SALBIY JIHATLARI

Kurbanbayeva Gozaloy Dilmurad qizi

Chirchiq davlat pedagogika universiteti talabasi

E-mail(dilmuradovna8@gmail.com)+998 99 7697882

Ilmiy rahbar: Hazratqulova Ezoza Ismat qizi

Annotatsiya.Maqolada ingliz tili darslarida kod almashtirishning ijobiy va salbiy jihatlari ko‘rib chiqiladi. Kod almashtirish o‘quvchilarning murakkab mavzularni tushunishini osonlashtirish, dars interaktivligini oshirish kabi foydali jihatlarga ega. Shu bilan birga, bu uslubning haddan tashqari qo‘llanilishi til o‘rganish jarayonini sekinlashtirishi mumkin.

Kalit so‘zlar: kod almashtirish, ingliz tili, ta‘lim metodikasi, o‘quvchilar motivatsiyasi.

Globalizatsiya davrida ingliz tilini o‘rganish butun dunyoda muhim ehtiyojga aylangan. Ingliz tili xalqaro muloqot, texnologiyalar va ilmiy tadqiqotlarning asosiy vositasi sifatida e‘tirof etiladi. Shu sababli, ko‘plab ta‘lim tizimlarida bu tilni samarali o‘qitish muhim vazifa hisoblanadi. Kod almashtirish (code-switching) – o‘qituvchi va o‘quvchilar o‘rtasidagi muloqotda bir tildan boshqasiga o‘tish jarayoni – ta‘lim jarayonida keng qo‘llaniladigan metodlardan biridir. Ushbu uslub murakkab mavzularni tushuntirish va o‘quvchilar bilan aloqa o‘rnatishda yordam beradi. Biroq, bu uslubning haddan tashqari qo‘llanilishi o‘rganilayotgan tilni amaliy qo‘llash imkoniyatlarini cheklashi mumkin. Bugungi globallashtirish davrida ingliz tilini o‘rganish nafaqat kasbiy faoliyat, balki kundalik hayotda ham muhim ehtiyojga aylangan. Ingliz tili dunyo bo‘ylab xalqaro aloqa, biznes, ilm-fan va texnologiya tili sifatida keng qo‘llaniladi. Shuningdek, bu tilni bilish jahon miqyosida imkoniyatlarni kengaytiradi, shuning uchun uning o‘rganilishi o‘quvchilar va talabalar uchun dolzarb vazifaga aylangan. Ingliz tilini o‘rganish jarayonida samarali metodlarni tanlash ta‘lim tizimining ustuvor yo‘nalishlaridan biridir. Ta‘limning eng muhim omillaridan biri – o‘qituvchining o‘quvchilar bilan samarali muloqot o‘rnatishi, ularni darsga jalb qilish va murakkab ma‘lumotlarni tushunarli tarzda taqdim etishdir. Shu maqsadda, o‘qituvchilar ko‘pincha kod almashtirish (code-switching) usulidan foydalanadilar. Kod almashtirish deganda o‘qituvchi yoki o‘quvchilar o‘rtasida ona tili va o‘rganilayotgan til o‘rtasida tez-tez o‘tish tushuniladi. Bu uslub

o'quvchilarni yanada faollashtirish, ular uchun murakkab tushunchalarni yengilroq tushuntirish imkonini beradi. Kod almashtirishning afzalliklaridan biri shundaki, o'quvchilar o'z ona tili yordamida yangi tilni tushunishga harakat qiladilar. Bu esa o'qitish jarayonini engillashtiradi va o'quvchilarning til o'rganishga bo'lgan qiziqishini oshiradi. Shu bilan birga, kod almashtirishning haddan tashqari qo'llanilishi ham salbiy oqibatlariga olib kelishi mumkin. Ayniqsa, o'quvchilarning o'rganilayotgan tilni amaliy ravishda qo'llash imkoniyatlari cheklangan bo'lsa, bu tilni o'zlashtirish jarayoni sekinlashishi mumkin. Shu sababli, kod almashtirishdan foydalanish ta'lim jarayonida balansli va maqsadga muvofiq tarzda amalga oshirilishi kerak. O'qituvchilar, darsni rejalashtirishda, bu metodning ijobiy va salbiy jihatlarini inobatga olishlari zarur. Bu maqola kod almashtirishning ingliz tili o'qitishdagi rolini, uning samarali qo'llanilishining ijobiy va salbiy jihatlarini tahlil qilishga qaratilgan.

Material va metodlar

Tadqiqotda quyidagi metodlardan foydalanildi:

Kuzatish: Ingliz tili darslarida kod almashtirishning qanday amalga oshirilayotganini aniqlash uchun darslar kuzatildi. So'rovnomalar va intervyular: O'qituvchi va o'quvchilar kod almashtirishdan qanday foydalanganliklari haqida fikr bildirishdi.

Adabiyotlarni tahlil qilish: Til o'rgatish metodikasiga oid ilmiy ishlar va maqolalar o'rganildi.

Ijobiy jihatlar. 1. Tushunishni osonlashtirish

Kod almashtirish murakkab grammatik va leksik tushunchalarni tushuntirishni osonlashtiradi. Masalan, murakkab jumla tuzilmalarini tushuntirishda o'qituvchi ona tilidan foydalanishi mumkin. [1] ta'kidlaganidek, "Kod almashtirish orqali o'quvchilar qiyin tushunchalarni tezroq anglab olishlari mumkin, bu esa ularning motivatsiyasini oshiradi."

2. Motivatsiyani oshirish

O'quvchilar ona tilidan foydalanilganda darsda o'zlarini qulay his qilishadi, bu esa ularning ishonchini oshiradi. [3] fikricha, "Til almashtirish o'quvchilarning madaniy ongini oshirish uchun ham samarali usul hisoblanadi."

3. Interaktivlikni oshirish. Kod almashtirish o'qituvchi va o'quvchilar o'rtasida interaktiv muloqotni kuchaytiradi, bu esa darsni jonli va samarali qiladi.

Salbiy jihatlar. 1. Tilga qaramlikning kuchayishi. Haddan tashqari kod almashtirish o'quvchilarning o'rganilayotgan tilni kamroq ishlatishlariga olib keladi. [4] ta'kidlaganidek, "Haddan tashqari ko'p kod almashtirish o'rganilayotgan tilni

qo‘llash imkoniyatlarini cheklashi mumkin, bu esa til rivojlanishini susaytiradi.”2. O‘rganilayotgan til amaliyotining kamayishi

O‘quvchilar amaliy mashqlar orqali til ko‘nikmalarini rivojlantirishi kerak, lekin kod almashtirish buning oldini olishi mumkin.

Kod almashtirish dars jarayonida muhim vosita bo‘lib, uning ijobiy va salbiy jihatlarini hisobga olish lozim. [2] qayd etganidek, “O‘quv jarayonida kod almashtirish faqat yordamchi vosita sifatida qo‘llanilishi kerak, aks holda u til rivojlanishini cheklashi mumkin.” Shunday ekan, kod almashtirishdan oqilona foydalanish o‘quv jarayonini yaxshilashga xizmat qiladi. O‘rta darajadagi o‘quvchilar uchun kod almashtirishni asta-sekin kamaytirish zarur, chunki bu ularning mustaqil ravishda ingliz tilida muloqot qilish ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Kod almashtirish ingliz tili darslarida samarali vosita bo‘lishi mumkin, ammo uning qo‘llanilishi muvozanatli bo‘lishi kerak. Bu metoddan foydalanish o‘quvchilarning motivatsiyasini oshirishga va muloqotga jalb qilishga yordam beradi. Shu bilan birga, haddan tashqari kod almashtirish o‘quvchilarning lingvistik rivojlanishiga to‘sqinlik qilishi mumkin. Kod almashtirish (code-switching) ingliz tili o‘qitish jarayonida ikki tomonlama ta’sirga ega bo‘lgan didaktik vosita sifatida namoyon bo‘ladi. Ushbu uslubning afzalliklari va kamchiliklari darsning maqsadlari, o‘quvchilarning darajasi va pedagogning yondashuviga bog‘liq. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, kod almashtirish ijobiy ta’sir ko‘rsatishi uchun uni oqilona va muvozanatli qo‘llash zarur.

Amaliy ahamiyati:

Kod almashtirishning o‘rganilayotgan tilni mustahkamlashda yordami faqat uning maqsadga muvofiq ishlatilishida ko‘rinadi. O‘qituvchilarga kod almashtirishning chegaralarini belgilash, o‘quvchilarning ehtiyojlarini chuqur tahlil qilish va darslar davomida ingliz tilida muloqotni maksimal darajada rag‘batlantirish tavsiya etiladi.

Tavsiyalar:

1. Balansni saqlash: Kod almashtirishni faqat murakkab mavzularni tushuntirish yoki o‘quvchilarning motivatsiyasini oshirish uchun qo‘llash kerak.

2. Bosqichma-bosqich yondashuv: Darsning har bir bosqichida kod almashtirish darajasini pasaytirib, o‘quvchilarni ingliz tilida mustaqil muloqotga undash zarur.

3. Differensial yondashuv: O‘quvchilarning tilni egallash darajasiga qarab, kod almashtirishning turli shakllarini qo‘llash lozim.

4. Innovatsion metodlar: Kod almashtirish bilan birgalikda zamonaviy texnologiyalar va kommunikativ metodlarni qo‘shib o‘qitish dars samaradorligini oshiradi.

Kod almashtirishdan oqilona foydalanish o‘quvchilarning til o‘rganishga bo‘lgan qiziqishini oshirish, murakkab mavzularni o‘zlashtirishni yengillashtirish va darsni qiziqarli qilishga yordam beradi. Biroq, bu uslubni haddan tashqari qo‘llash darsning asosiy maqsadlariga zarar yetkazishi mumkin. Shu sababli, kod almashtirish faqat yordamchi vosita sifatida, o‘rganilayotgan tilni rivojlantirishga xizmat qiladigan qo‘shimcha metod sifatida qo‘llanilishi kerak. Bu yondashuv o‘quvchilarning ingliz tilidagi mustaqil muloqot ko‘nikmalarini samarali rivojlantirish uchun eng maqbul usul hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Cook, V. (2001). *Second Language Learning and Language Teaching*. London: Arnold.
2. Macaro, E. (2005). *Codeswitching in the L2 Classroom: A Communication and Learning Strategy*.
3. Ferguson, G. (2003). Classroom code-switching in post-colonial contexts: Functions, attitudes, and policies. *AILA Review*, 16, 38-51.
4. Myers-Scotton, C. (1993). *Social Motivations for Codeswitching: Evidence from Africa*. Clarendon Press.
5. Zentella, A. C. (1997). *Growing Up Bilingual: Puerto Rican Children in New York*. Blackwell Publishers.
6. Баклашова, Т. А. (2017). Использование код-свитчинга на уроках иностранного языка. *Педагогика и методика*, 3(1), 45-58.